

HAMSHIRALIK ISHIDA MULOQOT VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Shomuratova So'najon Aleksandrovna
Urganch Abu Ali Ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada hamshiralik ishida muloqotning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: psixoterapevtik, bemor, shifokor, muloqot, tomchi.

Ayrim hollarda psixoterapevtik ta'sir barcha davo turlaridan ustun turadi. Shuning uchun muloqot (muomala) hamshiraning ishida muhim rol o'ynaydi. Muomala bilimi ham shira uchun bemor bilan uning oilasi, shifokorlar va boshqa mutaxassislar bilan birga davolash ishlarini samarali olib borish uchun kerakdir. Hamshira xushtabiatliligi, bilimli va madaniyatli muomalasi bilan bemor hamda uning oilasi ishonchini va hurmatini qozonishga sazovor bo'ladi. Muloqotni uch turga bo'lish mumkin:

1. Ichki shaxsiy muloqot — insonning o'z - o'zi bilan fikran muloqoti. Fikran rejalar tuzish, rivojlantirish, boshqa inson bilan muloqotga tayyorlanish. Masalan, ichki shaxsiy muloqotda o'z - o'ziga eslatish: bemorga tomchi usulida dori yuborishni tekshirish kerak, bu fikrni og'zaki aytmaydi.

2. O'zaro shaxsiy muloqot — 2 tadan ortiq insonning suhbat. Masalan, hamshira o'z ham kasblari bilan fikr-tajriba almashinuvi.

3. Jamoatchilik muloqoti — bir insonning kishilar guruhi bilan suhbat. To'gr'i muloqot insonning bir-birini tushunishini kuchaytiradi. Tekshiruvlar natijasida og'zaki muloqot (verbal) va so'zsiz muloqotdan (noverbal) insonning xatti-harakatidagi ko'pgina yangiliklar ma'lum bo'ladi.

Muloqot texnikasi: Samarali muloqot 5 elementdan tashkil topgan:

— yuboruvchi — ma'lumot yuboruvchi;

— ma'lumot — yuborilgan ma'lumot;

— kanal — yuborilayotgan ma'lumot turi (og'zaki, yozma, yuzko'z ifodasi, qo'l harakati holati);

— qabul qiluvchi — ma'lumot qaratilgan shaxs;

— tasdiqlash — ma'lumot qabul qilinganligi haqida tasdiq.

Malumot kanallari: — og'zaki gap — qabul qiluvchi eshitadi;

— so'zsiz muloqot — yuz ifodasi, qo'l harakatlari holati bilan qabul qiluvchiga tushuntirish;

- yozma ma'lumot — sokz yoki timsollar orqali qabul qiladi.

Ba'zan bir necha kanal birgalikda qo'llaniladi (masalan, og'zaki, so'ng yozma ravishda yoki og'zaki harakatlar bilan bir vaqtda). To'g'ri savol berish orqali muloqot samarali bo'lishi mumkin. Savollar «yopiq» bo'lishi mumkin. Bu savollarga qisqa «ha» yoki «yo'q» javobi olinadi. «Ochiq» savollarga nisbatan yopiq savollarga to'liq javob olish mumkin: «Siz qila olasizmi?», «Siz xohlaysizmi?», «Sizga kerakmi?», «Sizda bormi?» shu kabilardan boshlanadi. Ochiq savollar: «Aytolmaysizmi?», «Menga ko'rsata olmaysizmi?», «Nima?», «Qachon», «Qanday». Savol noto'g'ri berilsa, muloqot samarasiz bo'ladi. Kerakli ma'lumotlar o'rganilayotgan vaqtda bemorga yoki qarindoshlariga savol berilsa «Meni tushundingizmi» deb so'ralsa, bemor «ha» deb javob beradi. Haqiqatda esa bemor tushunmagan bo'lishi mumkin. Agar bemorga «Meni to'g'ri tushunganligingizga iqror bo'lmoqchi edim» deyilsa, tasdiqlovchi javob olinib, muloqotning samaradorligiga erishish mumkin. Muloqotning 5 elementi bo'lgan taqdirda ham inson bir-birini tushunmasligi holati tez-tez uchrab turadi. Tushunmovchilikning sabablari bar hil: - ma'lum otning berilishi tushunarsiz yoki juda tez, yoki juda past; - ma'lum ot noto'g'ri olingan (masalan, inson yom on eshitishi yoki yozma ravishda berilgan ma'lum otni o'qiy olmasligi mumkin); - yuboruvchi ma'lum ot olinganligi yoki tushunilganligi haqida tasdiq olmagan. Verbal muloqotning 2 ta zarur elementi mavjud: nima gapirilayotganligi va qanday gapirilayotganligi. Nutq aniq va qisqa bo'lishi lozim. Verbal muloqot quyidagi holatlarda samarali bo'lishi mumkin: - sekin so'zlansa, nutq aniq bo'lsa, oson, qisqa jumlar qo'llansa; - maxsus atamalar ko'p ishlatilmasa, bemor uchun atamalar tushunarsiz bo'lsa, bemor atamalar mazmunini so'rashga uyaladi va muloqot natijasiz bo'ladi; - har bir bemor uchun alohida nutq tezligiga ahamiyat berilsa, hamshira bemor bilan sekin so'zlashsa, bemorda fikrlash qobiliyatini to'g'ri baholay olmayotganligi haqida tushuncha hosil bo'lishi mumkin; - agar hamshira tez so'zlashsa, bemor «hamshira shoshayapti» deb, qolgan nutqini eshitmay qolishi mumkin; - muloqot uchun to'g'ri vaqt tanlansa, bemor hamshira bilan muloqotga xohishi va qiziqishi bo'lsa, bemor o'z xohishi bo'yicha muloqotga kirishishga moyillik bildirsa, bu eng yaxshi vaqt deb hisoblanadi. Bemor o'z xohishi bilan ahvoli, parvarish rejasi, hamshira muolajalari haqida savol beradi; — shifokor bilan su h batdan so'ng kasallikning yomonoqibatlari va davolanish samaradorligi haqida ma'lumot olganidan so'ng muloqot qilib bo'lmaydi; — nutq va tovush ohangiga ahamiyat berishi, sizning berayotgan ma'lum otingizga javob berishi lozim; — sizdagi kayfiyat bemor bilan muloqotga ta'sir qiladi, gapda, so'zda, tovush ohangida qayg'urish, farqsizlik, g'azab, qo'rquv, xafalik kabi hissiyotlaringizni namoyon qilmaslik zarur; — tovush balandligini to'g'ri tanlash, sizni eshitadigan darajada suhbatlashish lozim, baqirib gapirish yaramaydi; — sizni tushunishganligi haqida xulosa hosil qilish uchun , insonga ochiq savollar berish lozim, «Siz tekshiruvga tayyorlanayapsizmi?», «Tekshiruvga tayyorlanishni tushundingizmi?» kabi savollar unga ozor berishi mumkin.

Hamshira bog'lam qo'yayotganida, kasallikning og'irligi va natijasi haqidagi savollarga javob berayotganida bemorlar uning yuz ifodasiga qarab turadi, shuning uchun yuz ifodasini boshqara bilish lozim. Bemor tanasining holati, harakati uning jismoniy va ruhiy holatini ifodalaydi. Verbal va noverbal muloqot birgalikda bir vaqtda bo'ladi. Shuni aytib o'tish lozimki, ma'lum otni qabul qilishda noverbal muloqot ko'proq rol o'ynaydi. Muloqotning ikkala turi birbirini to'ldiradi. Insonning ruhiy holatini ifodalashda noverbal signallar samarali natija beradi, bundan tashqari verbal muloqot ma'lumotni yuborishda oddiy vosita hisoblanadi. Verbal muloqotning samaradorligi o'ylash, gapirish, eshitish, o'qish va yozishni bila olishga bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. M.A.Fozilbekova, N.A .N urmatova. Hamshiralik ishi nazariyasi asoslari. - « O'qiluvchi», 2002.
2. Q.S.Inamov. Hamshiralik ishi asoslari. - T., 2007.
3. T .I.Umarova, M.A.Qayumova, M.Q.Ibrohimova. Hamshiralik ishi. - T., «Zarqalam», 2005.